

SKICA ZA PRIČU O CVRČKU U FLIPERU I OBRNUTIM AZILANTIMA

Dragoslav Dedović

1. Domaći zadatak: Taoci ili baštinici povijesti?

Nemoguće je odgovoriti na ovako postavljeno pitanje prije nego svaki pitac ne kaže čiji je on talac i šta baštini.

Dragoslav Dedović se u ovom tekstu ovlaš dotakao teme, govoreći o jednoj sopstvenoj pjesmi (Azilant), o značenju pojma "Azilant" i broju osoba koje možemo podvesti pod njega (izbjeglice definisane po Ženevskoj konvenciji, azilanti kao podnosioci zahtjeva za dodjelu političkog azila itd.).

Dragoslav Dedović smatra kako je dobar broj ljudi sa kojima dijeli maternji jezik još uvijek kolektivni talac jedne iščezle zemlje, te da upravo svi taoci zajedno baštine njen poraz i njen jezik. Svi su oni *obrnuti azilanti*, jer njihova zemlja ih je definitivno ostavila na cjedilu. **Za razliku od miliona ljudi koji bježe iz svoje zemlje u potrazi za utočištem, obrnuti azilanti su ostavljeni bez utočišta ne pomjerajući se ni pedalj iz svog života. Njihova zemlja im je pobjegla u nepostojanje. Ovaj tekst posvećujem svima koji to osjećaju.**

2. Gdje je „ja“ ovog teksta u odnosu na „azilante“ ?

Dragoslav Dedović je možda jedini bh. književnik koji je jedan svoj pjesnički zapis nazvao "Azilant". Riječ je o pjesmi objavljenoj u Dedovićevoj trećoj zbirci (Von edlen Mördern und gedungenen Humanisten - O plemenitim ubicama i najmljenim humanistima,. 44 Gedichte/pjesme & 1 Essay/esej. Klagenfurt/Celovec 1997.) Pošto je ta pjesma polazna tačka ovog razmatranja valja je navesti u cjelosti:

AZILANT

*duboko dolje duž pločnika
zvonki kikot ženske potpetice
i can't stop loving you
pjevuše užad lifta
tamni sobičak nadomak
četvrti javnih kuća
on
žiletom sječe peškire na trake
da bi spleo konopac da bi
vezao omču
you are my destiny
pjevuše užad lifta*

“On” je, kako sugerirše naslov, “azilant” - smješten u ružnu četvrt, željan ženskog mirisa, proste ljubavi i običnog građanskog života. Sentimentalni šlager na engleskom naglašava njegovu izdvojenost iz takvog svijeta. Očito je pjesničko “ja” formalno izmješteno izvan situacije muškarca o kojem govori i koji se upravo sprema da se objesi. No, da li je to “ja” na bezbjednoj udaljenosti nezainterosovanog posmatrača. Kako to “ja” može svjedočiti o “njemu”, gdje ono pronalazi legitimaciju za govor? Nije li pjesnikov rakurs ipak morao biti egzistencijalno blizak “azilantu”? Tek je trik prevođenja govora u treće lice omogućio pjesmi da osvoji estetsku distancu i zadobije hladnjikav sjaj. Time je pjesnik dobrim dijelom ostvario prikrivenu, vanestetsku namjeru da njegovi stihovi poput oštrice prođu kroz oklop ravnodušnosti, kojom se solidni građani - a najveći dio čitalaštva sačinjavaju baš oni - brane od nesreće. Nisu li pjesničko i azilantsko “ja” na neki način obilježena sličnim senzibilitetom? U spomenutoj knjizi nalazi se i pjesma “Na mjestima gdje o poeziji je riječ”. Njeno jezgro je sačinjeno od sljedećeg iskaza:

*ako zabasaš na slična mjesta
pomisli na voz pun izbjeglica
trenutak nakon ulaska u tunel
svijest nužno objedinjava
poetičke postulate
sjećanje na danje svjetlo
bojazan da je tama beskrajna
potajna nada da na drugoj strani
na tebe čeka neko ili nešto*

3. Dosta je trećeg lica!

Vrijeme je da o sebi prestanem govoriti u trećem licu. Pišući ovaj tekst, dužan sam konstatovati: Da, u trenutku kada sam ispisivao stihove bio sam i Dragoslav Dedović koji zapisuje i - anonimni azilant (uvijek sam ga zamišljao kao 'crnca') koji se sprema da napusti svijet iz kojeg je isključen i za kojim čezne.

Sada, desetak godina kasnije, jednako sam udaljen i od ruke koja je to zapisala i od ruke koja je plela omču. Posjedujem uredne papire, plaćam porez i odlazim na posao. Za ovaj tekst ne mogu, kao tada za tu pjesmu, egzistencijalno jamčiti. Ali mogu govoriti o tome zašto su "azilanti" društveno korisna bića, čak i za one koji ih mrze i proganjaju.

4. Etimologija i skrivena značenja

"Sylan" na grčkom znači oteti, opljačkati, implicira nasilje. Pošto nas rječnici uče da "a" označava negaciju, "Asylos" bi onda mogao da se prevede kao "neorobiv", "nepovrediv". To podrazumijeva nekoga ko želi da povredi i nekoga ko bi da od takve namjere umakne. Obično je sveto mjesto, hram ili bogomolja unutar svojih zidina suspendovalo moć progonitelja. Azil je u Evropi osnivan najčešće pri samostanima, a idejno ga je utemeljio hrišćanski imperativ ljubavi prema bližnjem.

Dokora je bio utočište za hodočasnike, lutalice, izbjeglice, ali i za nemoćne, posrnule, invalide, beskućnike, siročad, udovice - za sve odbačene.

Kako su u posljednja dva vijeka ratovi i revolucije omasovili broj uplašanih ljudi koje niko nije htio, tako je traženje azila - sigurnog utočišta - postalo politički problem. Danas se zemlje, koje su u svoje ideološke temelje ugradile univerzalnost ljudskih prava, suočavaju se sa konkretnim iskušenjima kada se na hiljade, na stotine hiljada osoba pozovu na tu univerzalnost, tražeći politički azil.

Procjenjuje se da u svijetu trenutno do 20 miliona ljudi traži utočište van svoje zemlje. Ne treba zaboraviti na osobe sa oznakom "Internally Displaced Person" - izbjeglice unutar sopstvene zemlje, a njih je ukupno 25 miliona.

Ovom se planetom kreće šaroliki pedesetmilionski narod. Svim tim ljudima

je zajedničko da ne žele ili ne mogu da se vrate na polazište i da ih autohtono stanovništvo na njihovom odredištu dočekuje sa krajnjom sumnjičavošću.

U zemlji u kojoj živim sve su ove osobe kolokvijalno subsumirane pod pojam "azilant", a taj je pojam opterećen krajnje negativnim asocijacijama. Pošto sam početkom devedesetih pripadao istom pedesetmilionskom narodu mogu svjedočiti o nesrećnoj svijesti kao zajedničkom imenitelju svih njegovih pripadnika, bili oni Kurdi, Vijetnamci, Čečeni itd. Ako bi kuglice u fliperu progovorile, one bi vam sigurno odmah ispričale kakav je to osjećaj, kada više nisu tamo, a još nisu ovdje. Ne znaš pritom da li će te fliper sudbine katapultirati nazad ili nagraditi makar privremenim boravkom u nekoj od rupa.

5. Cvrčak kao totem azilantskog plemena

Azilant sa sobom donosi vonj nesreće. Na njegovu pojavu autohtono stanovništvo reaguje nepredvidljivo.

Jedni osjete potrebu da pomognu. **Azilant je pitanje koje oni postavljaju slici što je brižljivo njeguju o sebi.** Politički tabor koji sebe smatra čovjekoljubivim želi isprobati solidarno ponašanje. Politički kosmopoliti zauzmu kosmopolitski gard, a politički hrišćani polit-hrišćanski. Nacionalisti i tradicionalisti zauzmu obrambeni stav.

Autohtono stanovništvo je pukom pojavom azilanta, njegovim prostim postojanjem, isprovocirano na tumačenje te pojave i tog postojanja. Iskrsavanje azilanta u autohtonoj zajednici redovno prinudi njene pripadnike na interpretativni napor. **Azilant postaje znak koji valja protumačiti.**

Da li je on došao da bi parazitski učestvovao u decimiranju domaćih zaliha? Da li pred mojim vratima drhturi cvrčak koji je ljetos, dok smo mi, jelte, radili, plandovao uz svirku i ples? Na šta bi ličila mravlja zemlja kada bi svi gladni cvrčci odjednom pohrlili ovamo? Doduše, cvrčak tvrdi da su ga iz njegove postojbine protjerali nekakvi cvrčkomrzi, ali možda je on ovdje samo zato da bi nam uzeo dio onoga što smo s mukom stekli?

Ili je to jadno biće zaslužilo moju samilost, moju pomoć?

Svejedno kako postavimo pitanje i u kojem smjeru naše misli budu tražile odgovor - **azilant je katalizator naših najboljih i najgorih osobina**. On je projekciono platno na koje učitavamo sebe same, onakve kakvi bismo rado bili ili onakve kakve smo skrivali i od sebe samih.

6. Državni tampon između nesreće i građanina

Život nam se usložnjava, a mi činimo sve da ga učinimo što bezbolnijim. Izolovali smo sve naznake nesreće, sortirali smo sve elemente haosa u poredak, koji nam daje opet osjećaj da su stvari pod kontrolom: **Starci su u staračkim domovima, djeca u školama ili popravnim domovima, kurve u javnim kućama, nezaposleni na zavodu za zapošljavanje, vojnici u kasarnama. Azilanti u azilantskim domovima**. Sve te institucije su stvorene sa ciljem postizanja što većeg stepena predvidljivosti u svakodnevnici.

Pošto je azilant nosilac poruke da je život nevjerovatno nepredvidljiv, ne ostaje nam ništa drugo nego da ga prepustimo našim anestezijskim službama - policiji i pravosuđu. Državne institucije će nas zaštititi od vonja nesreće. Ovo se, uzgred rečeno, odnosi na države relativnog blagostanja koje imaju koncept servisa za građane, a ne na države koje nisu rješenje problema, već njegovo izvorište.

I naposljetku, ko želi uistinu saznati šta u ovom trenutku radi neki azilant, tamo u tamnom sobičku, prekoputa? Njegovi otisci prstiju su pohranjeni u sveevroskom biometričkom sistemu, njegov zahtjev za dodjelu političkog azila odbijen, njegov život prepolovljen na tamo i ovdje. Ovdje je pismeno obavješten da je nepoželjan, a tamo je već iskusio neželjenost, inače ne bi dolazio ovamo. No, koga je to stvarno briga? Nesreća se, kao što znamo, dešava uvijek drugima. Čak i *obrnuti azilanti*, iako napušteni od svoje zemlje, uglavnom nemaju razvijen empatijski refleksi za bjelosvjetske azilante, za savremene nomade koji ne baštine baš ništa osim svog života. To su Odisejevi potomci, koji u trenutku prispjeća u nigdinu, svi od reda spoznaju svoje pravo ime - Niko.

7.

On... žiletom sječe peškire na trake... da bi spleo konopac... da bi vezao omču... you are my destiny... pjevuše užad lifta